

OBM Sözlü Tarih Atölyesi Katılımcı İstatistikleri

205 KATILIMCI ARASINDAN;

- ✓ 61 Erkek (%30)
144 Kadın (%70)
- ✓ 76 Öğrenci (%37)
129 Öğrenci değil (%63)
- ✓ 25 kişi İstanbul dışından katılıyor (%12) *(Ankara, Eskişehir, Mersin, Kocaeli, Kars, Muğla, Balıkesir, Kırklareli, Antalya, Aydın, İzmir, Kayseri, İsveç, Almanya)*
180 kişi İstanbul'dan katılıyor (%88)
- ✓ 28 kişi sözlü tarih çalışması yapmış ya da eğitim almış (%14)
177 kişi sözlü tarih yapmamış (%86)
- ✓ 76 kişi sözlü tarih projesi önermemiş (%37)
129 kişi sözlü tarih projesi önermiş (%63)

Dünya'da ve Türkiye'de Sözlü Tarihin Tarihi ve Güncel Konumu

- ✓ Sözlü gelenek
- ✓ Sözlü tarih nasıl tanımlanır?
- ✓ Sözlü tarihin tarih bilimiyle ilişkisi
- ✓ Bellek sözlü tarih için neden önemlidir?
- ✓ Sözlü tarihin ortaya çıkışı
- ✓ ABD örneği
- ✓ Avrupa (İngiltere) örneği
- ✓ Sözlü tarihin kurumsallaşması
- ✓ Akademi dışında sözlü tarih
- ✓ Postmodernizm ve sözlü tarih
- ✓ Güncel sözlü tarih çalışmalarının ana özellikleri; örnekler
- ✓ Bellek çalışmaları alanının oluşumu
- ✓ Türkiye'de sözlü tarih

Sözlü tarih nasıl tanımlanır?

- ✓ Sözlü tarih, geçmişle ilgili sözel olarak aktarılan ve anlatıcı özneyle dialog içindeki sözlü tarihçi tarafından kaydedilen anılardan oluşur.
- ✓ Sözlü tarihi sözeldir, yani söze, konuşmaya dayanır.
- ✓ Sözlü tarihi oluşturan, anlatıcı ve sözlü tarihçinin birlikte oluşturdukları ilişkidir. Burada öznelliklerarası (intersubjectivity) kavramı önemlidir.
- ✓ Sözlü tarih anlatı, narratiftir.
- ✓ Sözlü tarihin özneliği, onun ayırdedici özelliklerindedir.
- ✓ Sözlü tarih geçmişteki olayları araştırmaya yarar, ama daha da önemlisi, geçmişi anlamlandırmaya yarar.
- ✓ Sözlü tarih, geleneksel disiplinler arasında köprüler kuran, onları dönüştüren disiplinlerarası bir alandır.
- ✓ Sözlü tarih akademiyi ve kamusal alanı birleştirir.
- ✓ Sözlü tarih, hem toplumu anlamaya, hem de dönüştürmeye yarar.

Sözlü tarihin ortaya çıkışında 3 etken önemlidir:

- ✓ Hafif ve taşınabilir ses kayıt cihazlarının geliştirilmesi
- ✓ Klasik tarih bakış açısıyla tarihe ek olarak sözlü tarihin kullanımı
- ✓ Tarih disiplini dönüştüren ve yeni bir disiplinlerarası alan ve akademi dışında da gelişen sözlü tarih

Gülfem KÂATÇILAR İREN

Anılarım

Görüşme yapılan kişi: Gülfem İrem

Görüşmeyi yapan kişi: Leyla Neyzi

Görüşme tarihi: 8.8.2000

Transkripsiyonu yapan: Seda Altuğ

Transkripsiyon tarihi: 22.8.2000

Kaset no 1, side A

L.N: Evet şimdi ben bunu açtım. Evet şimdi saate de bakalım. İsterseniz şöyle başlayalım Yani biraz annenizin babanızın aileleri kimlermiş, nerelerden gelmişler, yani hatırladığınız kadarıyla en eski olarak nerden?

G. İ: Hepsini biliyorum,

L.N: Evet

G.İ: Hepsini (alçak sesle)biliyorum

L.N: Ordan başlayalım yani

G.İ: Hay Hay

L.N: Ordan başlayalım yani sonra size gelelim ama hani sizin hatıralarınız

G.İ: gayet tabii, gayet tabii

G. İ : İzmirliyim, Baba soyum İzmirli, fekat İzmirle ne zaman geldiklerini tam bilmiyorum. Elimdeki secereye göre (duraklıyor) bin ıı dokuz (duraklıyor) yüz başında aı bin sekizyüz yirmi (yirmiye ayrı telaffuz ediyor) bin dokuz yirmi ortalarına kadar zannediyorum bir saltanat devirleri var.

L.N: Evet

G.İ: İzmirin ağası oluyor. Baş ayanı oluyor, hangi tarihte olduğunu bilmiyorum, fekat yaptığı vakfa göre hicri tarihle 1111'de bunlar mevkideymişler yani. Beş jenerasyon geciyor. İkinci mahmut devrinde Ömer Ağa, besinci kusak olan Ömer Ağa, eee, büyük bir varlık ve şöret (ş harfine bastırarak) içinde oluyor. Ve bunun sultana her sene verdiği bazı seyler var, ödemeler var. Para, ee, köle ve sultanın arzu ettiği herşey. Her sene bunlar saraya veriliyor. Gene bir defasında verilen kölelerin içinde Rüstem isminde birisi, İstanbulda o kadar başını kurtarıyor ve ilerliyor ki kaptan-ı derya oluyor. Kıbrıs seferine gidiyorlar, dönerlerken İzmirle uğruyorlar. Usulen hep Rodos seferi İzmir seferiyapılırken , pardon Rodos seferi yapıldığı zamanlar İzmirde konaklanırmış. Ve oranın ayanı, baş ayanı onları misafir eder, ağırlarmış. Bu da eski efendisinin yanına gelince, bir kompleks yaratıyor galiba bunda. Ne olduysa oluyor bilmiyorum, fekat sultana gidip diyor ki, İzmirdeki kulunuz Ömer Ağa o kadar varlık ve debdebe içindeki, yakında saltanatınızı da el koyabilir. (Anlaşılmayan bir kelime var burada) Sizi teskil edebilir gibi bir laf ediyor. İkinci Mahmut dehşetle huylanıyor bundan ve bir ferman çıkıyor. O ferman İzmirde yandı maalesef. Diyor ki fermanla, ailenle beraber geleceksin, Vidin'e kale yapacaksın. Vidin Romanya ve Bulgaristan hududu üzerinde Tuna kenarında bir küçük kasaba. O zaman Bulgar, Bulgaristan 'da bizde olduğu için, hatta Romanyanın bir kısmı. Onu yapacaksın ve altın anahtarını bana hediye edeceksin diyor. Ömer ağa 3 yelkenli gemiyle İzmirden çıkıyor, çoluğu, çocuğu, hanımı herşeyiyle. İstanbula geliyor. İstanbulda dehşetli itibar görüyor sarayda. Yanında Mehmet isminde bir erkek kardeşi de var. Sultan diyor ki Mehmet burda rehin kalacak. Siz gedeceksiniz, Vidin kalesini yapacaksınız. 3,5 sene sürüyor Vidin kalesi. Yapılıyor. Altın anahtarı getirilip sultana hediye ediliyor ve gene bir miktar izati (anlaşılmadı) ikramdan sonra onları gemilerine bindiriyorlar, yolluyorlar İzmir'e. Ama Mehmet'i bırakmıyor, Mehmet hep rehin. Midilli önünde gemiler, İzmirle doğru giderken sultan, Ömer ağanın gemisine bir şey koymuş: cellat.

Görüşülen kişi: Gülfem İren
Görüşmeyi yapan: Leyla Neyzi
Görüşme tarihi. 11.04.2001
Transkripsyonu yapan: Nagihan Haliloğlu
Transkripsyon tarihi: 24.08.2001

Kaset 1 Yüz A

Leyla Neyzi: E aslında yapmak istediğim konuştuğumuz bazı şeylerin üzerinden tekrar gidip biraz daha derinleştirmek, daha çok ayrıntıya girmek. Tabi bizim için en küçüküğünüz, en eski dönemler..

Gülfem İrem: Evet

L: Çok önemli, yani çünkü en az bildiğimiz dönemler olduğu için

G: Evet tabi

L: Orda mesela (telefon çalar) Telefon di mi? (kaset kapanır)

Şimdi o işgal dönemini hayal meyal babanız henüz hayattayken...

G: Evet

L: O dönemi anlatmıştınız, bir iki anı vardı, eee,

G: Ondan başka da bir şey hatırlamıyorum

L: O Frenk mahallesine gidişiniz

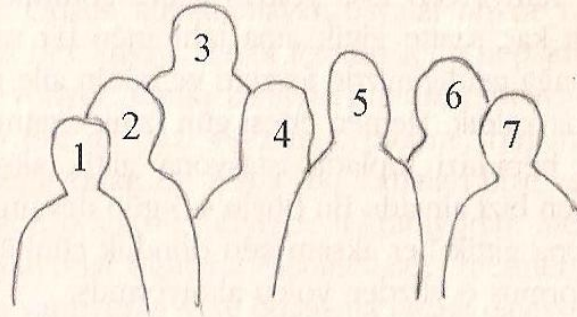
G: Evet

L: Babanızın işgalde eve gelmesi bir Kavasla? bir de bir karakolun önünden geçmeniz

G: Geçmem. Evet

L: O dönemle ilgili başka hatırladığınız hiç bir şey var mı? Babanızın hayatta olduğu dönemle, yani işgalle ilgili

G: Evet, evet, bir şey daha hatırlıyorum, eee, gene bir gün, Karşıyaka'da oturduğumuz için, İzmir'den gelirken vapordan indik, hemen iskelenin önünde yere bir Türk bayrağı serili gördük, bir kalabalık vardı. Bir kimseyi eee, bir Türkmüş o kimse, bayrağın üstüne bastırmışlar, silahla, süngüyle, tüküreceksin diyorlarmış, yani sonradan anlatılanların tesiriyle ben bu tabloyu hatırlıyorum fakat ne olduğunu pek bilmiyorum, o Türk kimseye bayrağına tükürmeyi ve basmayı zorluyorlarmış, onu gördüm, ve öldürüldü diye feryatları hatırlıyorum ama ölüyü görmedim, yani basmamış, tükürmemiş, onun için süngüyü batırarak öldürmüşler. O var. Görmeden, kulağımda kalan ve sonradan üzerinden konuşularak bende bıraktığı tesir, bunun dışında işgalle hatırladığım fazla bir şey yok, hep flu şeyler var fakat bunlar şok yapanlar bende. Eeee, bilhassa babamın

Yunan Polisinden yol kağıdı almak için resmi fotoğraf

1- Teyzecem Revan

2- Teyzem Havva Hanım

3- 4- Büyükbabam Mehmet Şevket Bey

5- Teyzecem Sait

6- Annem

7- Ben

Sözlü Tarihte Yöntem

- ✓ Bir sözlü tarih projesi nasıl tasarlanır?
- ✓ Sözlü tarihte etik
- ✓ Kayıt ve teknoloji
- ✓ Sözlü tarih görüşmesi nasıl yapılır?
- ✓ Görüşme öncesi hazırlıklar
- ✓ Görüşme süreci
- ✓ Görüşme sonrası
- ✓ Transkripsiyon nedir ve nasıl hazırlanır?
- ✓ Sözlü tarih ve arşiv
- ✓ Analiz ve anlamlandırma süreci
- ✓ Teori-yöntem etkileşimi ve literatürün kullanımı
- ✓ Sözlü tarihin hedef kitlesi ve çıktıları
- ✓ Sözlü tarih, bellek çalışmaları ve sosyal bilime ve topluma katkıları

Sözlü Tarih Görüşmesi Kayıt ve Kullanım İzin Formu

Benimle yapılacak sözlü tarih görüşmesinin kaydedilmesi ve her türlü kullanımı için izin veriyorum ve bu malzeme üzerindeki haklarımı görüşmeyi yapan kişiye/araştırmayı destekleyen kuruluşa/ürünü arşivleyen kuruma devrediyorum.

İsim:

İmza:

Görüşmeyi yapan kişi:

Araştırmayı destekleyen kuruluş:

Ürünü arşivleyen kurum:

Tarih:

Not: Bu form, görüşme yapılan kişinin haklarını korumak için hazırlanmışsa da, bazı durumlarda kişi yazılı bir formu imzalamaktan çekince duyabilir. Böyle durumlarda, kişiler arasında bir güven ilişkisi oluşturularak anlaşma sözlü olarak yapılabilir. Bu durumda, görüşme kaydının başında kayıt ve kullanım izni alındığı belirtilebilir.

Sözlü Tarih Görüşmesi Yapılan Kişi Bilgi Formu

Görüşülen kişinin ismi:

Kısa biyografi: Doğum tarihi, yeri, eğitimi, mesleği vb.

Görüşme tarihi:

Görüşme yeri:

Görüşme kayıt yöntemi ve süresi (dijital ses/2 saat 13 dakika vb.):

Görüşmeyi yapan kişi:

Görüşülen kişinin adresi:

Görüşülen kişinin telefonu:

Ek bilgiler ve/veya notlar:

Sözlü Tarih Görüşmesinde Kayıt

- Kaydı olmayan bir görüşme yapılmamış bir görüşme sayılabilir. Bir sözlü tarihçinin başına gelebilecek en kötü durum kaydın yanlışlıkla gerçekleşmemesidir. Bu yüzden teknik ayrıntılarla ilgili iyi bir hazırlık çok önemlidir.
- Sözlü tarih görüşmelerinde genelde dijital ses kayıt cihazları kullanılır; Olympus en çok kullanılan dijital ses kayıt cihazlarından biridir.

Görüşmeye gitmeden önce;

- cihazınızın talimatını okuyun, cihazı deneyin ve iyice tanıyın.
- cihazının içine her görüşme için yeni pil takın, pilleri ve mikrofonu görüşmeye gitmeden önce cihaza takın ve cihazın kayıt yaptığından emin olun.
- cihazın kaliteli kayıt yapması için mikrofon çok önemlidir. Cihazın iç mikrofonu varsa da tercihen küçük bir dış mikrofon kullanın. Yaka mikrofonu kullanacaksanız yakaya takmayın, cihazı ve mikrofonu sizin görebileceğiniz bir şekilde görüşeceğiniz kişinin yakınına yerleştirin.

Görüşme sırasında;

- görüşmeye gittiğinizde cihazı en kısa zamanda çalıştırın, son dakikaya kadar da kapatmayın. Görüşme yaptığınız kişinin ne zaman önemli bir şey söyleyeceğini kestiremezsiniz. Size bir ikramda bulunulduğunda ve ara verdiğinizde bile cihazı kapatmayın.
- Görüşmenizi, görüşme yaptığınız kişiye bunu önceden de belirterek, teke tek, sessiz ve en az 2-3 saat sohbet edebileceğiniz bir ortamda gerçekleştirin (telefonları kısmak gibi dışardan gelebilecek bütün müdahaleleri en aza indirgeyerek sessiz ve sakin ortamı garanti altına almaya çalışın).
- Eğer görüşme sırasında ara vermeniz gerekirse cihazı kapatıp sonra açın, pause (duraklatma) düğmesini kullanmayın, hata yapabilirsiniz. Voice recognition (ses tanıma) özelliği varsa bunu kapatın ve kullanmayın.
- Görüşme yaptığınız kişi cihazı kapatmanızı isterse hemen kapatmadan önce kendisine, konuyu anlatabileceğini, kullanmanızı istemediği kısmı sonradan çıkarabileceğinizi söyleyin. Buna rağmen yine de kapatmanızı isterse, en kısa zamanda açmak üzere kapatın.

Görüşmeden Sonra

- Görüşmeyi yaptıktan hemen sonra, mümkünse aynı gün, dijital ses kaydını bilgisayarınıza yükleyin, ve kopyasını alın.
- Aynı gün, görüşme notlarınızı yazın.

Yaşamöyküsüne Odaklanan Örnek Sorular

Not: Bu sorular görüşmeye getirilmeyecek, sadece hazırlık için kullanılacaktır.

- İlk anılarınız neler?
- Babanızın baba tarafı nereli? Babanızın babasını/annesini tanıdınız mı?
- Nasıl birisiydi? Birlikte neler yaşadınız? İlişkiniz nasıldı?
- Babanız/anneniz nerede doğmuş, ne zaman doğmuş, nasıl birisiydi?
- Eğitimi, askerliği, evliliği, yaptığı işler, sizinle ilişkisi?
- Kaç kardeşsiniz, kardeşlerinizle ilişkilerinizden bahseder misiniz?
- Okul öncesi çocukluğunuzu anlatır mısınız?
- Hangi yörede/şehirde/kasabada/köyde/mahallede oturdunuz?
- Buraları nasıl anımsıyorsunuz?
- Hangi ev(ler)de kimlerle oturdunuz?
- Günlük yaşam nasıl geçirdi?
- Eve kimler gelir giderdi?
- Farklı mevsimlerde başka bir yere veya tatile gider miydiniz?
- Okul öncesine dair hatırladığınız anılarınız var mı?
- Özel günler var mıydı, neler yapılırdı?
- Okul öncesinde yaşamınızda aile dışında kimler, neler vardı?
- İlkokula nerede gittiniz? (gittiyse)
- Okul yaşamınızı anlatır mısınız, öğretmenler, arkadaşlar, günlük yaşam?
- Okulla ilgili belirli anılarınız var mı?
- O sırada Türkiye'nin içinde bulunduğu dönemle ilgili anılarınız neler?
- (Orta ve lise ve üniversite için aynı sorular.)
- Okul dışında neler yapardınız, arkadaşlarınız kimlerdi, nerelere giderdiniz?
- Askerliğinizi nerede yaptınız, askerlikle ilgili anılarınız neler?
- Evliliğinizi anlatır mısınız?
- İşe girmeniz nasıl oldu, nerelerde çalıştınız, neler yaptınız?
- Dostlarınız kimler, gününüz nasıl geçer, neler yaparsınız?
- Çocuklarınızdan bahseder misiniz, onların yaşam planları neler?
- Yaşamlarını sizinkiyle karşılaştırır mısınız?
- Geriye dönüp baktığınızda yaşadıklarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?
- Geçmişte yaşadıklarınız üzerine düşünür müsünüz? Geçmişle ilgili kimlerle konuşursunuz? Özellikle anımsadığınız bir dönem/olay var mı? Neden?
- Düşünmek istemediğiniz veya unutmak istediğiniz bir olay/dönem var mı? Neden?
- Sizce geçmişi unutmalı mı? Neden?
- Geçmişle ilgili okur veya izler misiniz? Neler? Sizce geçmişi hatırlamalı mı? neden?
- Çocuklarınız ve torunlarınız için geleceği nasıl görüyorsunuz?
- Yaşamınızla ilgili konuşmadığımız önemli bulduğunuz bir unsur veya olay var mı?
- Ailenizle ve kendi yaşamınızla ilgili elinizde fotoğraflar, yazılı belgeler, eşyalar var mı?

Sözlü Tarih Görüşmesi Sonrası Notlar

- Önemli: Bu notlar görüşmenin yapıldığı gün yazılmalıdır, yoksa ayrıntılar unutulabilir.
- Görüşülen kişi:
- Görüşmeyi yapan kişi:
- Görüşme tarihi ve yeri:
- Notlar:
- Bir sözlü tarih görüşmesi sırasında, görüşmeyi yapan kişi bütün duyularını kullanmalıdır. En önemli işi görüşme yapılan kişinin anlatısının oluşmasını sağlamak ve anlatıcıyı dinlemektir. Ama bunun dışında görüşme yapılan kişinin ideal olarak evinde yapılan bir görüşmede, evi ve yaşamı hakkında bilgi edinip, görüşmeyi analiz etmede önemli olabilecek bu ek bilgileri görüşme sonrası notlarına yazmalıdır. Aynı zamanda, görüşme süreci ile ilgili hatırladığı ve görüşmenin transkripsiyonunda bulunmayacak ek bilgileri de notlarına yazmalıdır. Bu notlar, görüşmenin transkripsiyon metnine eklenmelidir. Bu notlar, yalnızca ses kaydı yapılan durumlarda daha da önem kazanır.
- Görüşme yerini (mahalle, ev, oda, eşyalar vb.), görüşülen kişiyi (dış görünümü, giyimi, beden dili) ayrıntılı olarak betimleyin. Görüşmeye ilk geldiğinde neler yaşandı? İlişki nasıl kuruldu? Görüşme teke tek mi yapıldı? Kayıt ne zaman başlatıldı? Görüşme nasıl geçti? Kayıt sürecinde sorunlar oldu mu? Görüşme sırasında kayıt durduruldu mu? Neden? Görüşme nasıl sonlandırıldı? Görüşmede ses kaydında belli olmayacak beden dili, kayıta kesintiler, sesler, hareketler vb. üzerine ek bilgi verin.
- Görüşmeyi ve görüşülen kişiyle ilişkinizi değerlendirin. Neler öğrendiniz, eksikler neler? Bir sonraki görüşme için ek sorularınız neler? Görüşme yaptığınız kişinin rahat konuşabildiğini düşünüyor musunuz? Bahsetmek istemediği dönemler/olaylar olduğunu hissettiniz mi? Bunlar neler? İkinci görüşmede bunlar nasıl açılabilir?
- Görüşülen kişinin evinde kullanılabilecek belgeler, fotoğraflar, eşyalar vb. var mı? Bunlar neler?
- İkinci bir görüşme için randevu alındı mı? Görüşme yapılan kişi, görüşme yapılacak başka bir kişiyi tavsiye edebilir mi?
- Transkripsiyon yapıldıktan sonra bu notlara ek bilgiler eklenebilir.

Sözlü Tarih Transkripsiyon (Kaset çözümü) Örneği

- Görüşülen Kişi: Ali Bayram
- Görüşmeyi Yapan: Esra Caner
- Transkripsiyonu Yapan: Esra Caner
- Görüşme Tarihi: 25 Kasım 2007
- Görüşme yeri: Evi
- Görüşme süresi: 2 saat 58 dakika

● Esra: Bana babanızın ailesinin geçmişini anlatır mısınız?

● Ali: Babamın baba tarafı....vb.

● Esra: Yunanistan Kavala mı?

● Ali: Evet (Telefon çalar, kayıt durdurulur, kayıt tekrar başlar)

● Esra: Acaba telefonunuzu kapatmanız mümkün mü?

● Ali: Pardon tabii (Güler ve ayağa kalkar) vb.

● Not: Bir sözlü tarih arşivi ses veya görsel kayıtlarla birlikte bunların yazıya dökülmüş çözümlerini (transkripsiyon) içerir. Bütün kaydın dinlenerek yazıya geçirilmesi sözlü tarih çalışması için elzemdir. Bu uzun zaman alan ve çok dikkat gerektiren bir iştir. Ses kaydının tekrar tekrar dinlenmesini gerektirir. Genelde 1 saatlik görüşmenin kaset çözümü en az 6-7 saat alır. Bilgisayara kaydedilmiş olan dijital ses kayıt dosyalarının bilgisayarda dinlenmesi, hatta yavaşa alınıp yavaş dinlenmesi, geriye alınıp dinlenmesi için hazırlanmış yazılımlar vardır ve bunların bir kısmı internetten indirilebilir. Örneğin "Express Scribe" adlı yazılım kullanılabilir. Transkripsiyon yaparken kişinin konuşma tarzı düzeltilmemeli, aynen duyulduğu şekilde yazılmalıdır. Böylece konuşma dilinin özellikleri, yerel konuşma biçimleri ve konuşurken yaptığımız tonlamalar ve ses farkları korunmuş olur. Sesteki değişimler parantez içinde belirtilir: (sesi yükseldi, sesi alçaldı, sessizce, heyecanla, hızlıca vb.) Sözlü tarihin en önemli özelliklerinden biri malzemesinin ses, konuşma dili olması, ve bunun yazıdan farklılık göstermesidir. Transkripsiyon analiz için kolaylık sağlamakla birlikte asıl malzemenin ses kaydı olduğu unutulmamalı, analiz sırasında ses kaydı tekrar tekrar dinlenmeli ve yazıya mümkün olduğunca birebir geçirilmelidir. Transkripsiyonu yapan görüşmeyi yapan kişi olması ideal durumdur. Çünkü görüşmeyi yapan kişi, görüşmeyi çözümlerken görüşme sürecini anımsar, kişinin vücut dilini ve hareketlerini anımsayarak parantez içinde önemli bilgiler ekleyebilir. Bunlar ses kaydına geçmeyen bilgiler olduğu gibi, duyulan sesin analizini de içerebilir. Mesela (yerinden kalktı, masadan fotoğraf albümünü aldı) veya (ağladı, sesi titredi vb.) Transkripsiyonu yapan kişi bazen kaydı tam olarak duymayabilir. Eğer emin olunmayan bir bölüm varsa burada (anlaşılmayan sözcük) gibi bir not düşülmesi gerekir. Transkripsiyon sırasında görüşmede farketmediğiniz birçok ayrıntıyı farkederek ve görüşmenin analizine başlarsınız. Transkripsiyon yaparken ikinci bir görüşme için sorular oluşturmaya başlayabilir ve görüşmeyi değerlendirerek eksik alanları ve hangi konuları daha fazla işlemeniz gerektiğini kestirebilirsiniz.

Sözlü Tarih Değerlendirme Kılavuzu: Amerika Sözlü Tarih Birliği'nin İlke ve Standartları

Sözlü Tarih Birliği, sözlü tarihi, geçmişe ait yaşam ve olaylarda yer almış insanlarla yapılan görüşmelerin kaydı aracılığıyla tarihi bilgi toplama ve muhafaza etme yöntemi olarak destekler. Otantik, kullanışlı ve güvenilir kaynakların üretimi ve korunması için belli ilkeleri, hakları, teknik standartları ve yükümlülükleri tanıyarak sözlü tarihi kullanan ve üretenleri teşvik eder. Bunlar, görüşülen kişiye, mesleğe ve kamuoyuna karşı yükümlülüklerin dışında görüşmeyi yapan kişi ile onu destekleyen kurumun iki taraflı yükümlüklerini de içerir. İnsanların değişik bağlantılar ve destekçiler aracılığıyla sözlü tarih görüşmesi yapmak için çeşitli sebepleri olabilir: arşiv belgeleri yaratmak, kişisel araştırma, toplumsal ve kurumsal projeler, basın ve medya ürünleri. Bu ilke ve standartlar, profesyonel bir çalışma için genel bir çerçeve sağlar, yapılan projenin özelliklerine göre uygulamaları değişebilir. Görüşmenin amacından bağımsız olarak, sözlü tarih, bu girişimin etkileşimli ve öznel doğasını tanıyarak, eleştirel sorgulama ve toplumsal sorumluluk ruhuyla yapılmalıdır.

Görüşme Yapılan Kişiye Karşı Sorumluluk:

1. Görüşme yapılan kişi, genel olarak, sözlü tarihin amaçları ve prosedürleri, söz konusu projenin amaçları ve öngörülen kullanımları konusunda bilgilendirilmelidir.
2. Görüşme yapılan kişi, sözlü tarih sürecinde tarafların karşılıklı hakları konusunda da bilgilendirilmelidir; örneğin, telif hakları, kayıt erişim sınırlamaları, imtiyazlar ve kaydın beklenen her türlü düzenlenmesi ve dağılımı (elektronik dağıtım dahil) konusunda.
3. Görüşme yapılan kişi, yasal bir belge imzalayacağına dair bilgilendirilir. Kendisi kullanımına izin verene kadar görüşmeler gizli kalmalıdır.
4. Görüşmeyi yapan kişi görüşmeciye yerine getiremeyeceği sözler vermemeye özen göstermelidir; örneğin, görüşmenin yayınlanacağına ya da halka açıldıktan sonra görüşmelerin kontrolüne dair garanti vermek. Zaten, görüşmenin gelecekteki her türlü kullanımı aşamasında, görüşme yapılan kişiyle yapılan anlaşmaya bağlı kalınmalıdır.

5. Görüşmeler, görüşme yapılan kişiyle varılan anlaşmaya bağlı kalınarak yapılmalı ve tüm söz konusu anlaşmalar kaydı tutulmak üzere belgelenmelidir.
6. Görüşme yapılan kişinin perspektifi ile projenin amaçları arasında denge kurabilen bir arşiv çalışması yürütülmelidir. Görüşmelerde, görüşme yapılan kişinin sosyal ve kültürel deneyimlerine, ırk, toplumsal cinsiyet, sınıf, yaş, dinsel ve cinsel yönelimlerine karşı hassas olunmalıdır. Görüşme yapılan kişinin, kendini, kendi tarzında ve dilinde ifade etmesi teşvik edilmeli, kendi meselelerini yansıtmaya desteklenmelidir. Görüşmeyi yapan kişi, mümkün görünen tüm soru alanlarını keşfetmeli, yüzeysel cevaplarla yetinmemelidir.
7. Görüşmeyi yapan kişi, görüşülen kişinin konumunun istismarı ihtimaline karşı dikkatli olmalı ve görüşmelerin muhtemel kullanım şekilleri konusunda hassas davranmalıdır. Görüşmeyi yapan kişi, görüşmecinin bazı konuları konuşmak istememe hakkına saygı duymalı; çok uç durumlarda, görüşmelere erişimin kısıtlanmasını, hatta görüşmelerin anonim bırakılmasını sağlamalıdır. Görüşmeyi yapan kişi tüm bu seçenekleri görüşmeciye net bir şekilde açıklamalıdır.
8. Görüşmeyi yapan kişi, kaydı (görüşmecinin sesini, diğer sesleri ya da görsel imgeleri) en iyi şekilde yeniden üretebilmek için elinde mevcut en iyi kayıt cihazını kullanmalıdır.
9. Yeni teknolojilerin hızla ilerlediğini göz önünde bulundurursak, görüşmeci, kaydın her türlü potansiyel kullanımını konusunda önceden bilgilendirilmiş olmalıdır.
10. İyi niyet çabaları, kayıtların ve transkriptlerin, anlaşmanın özüne ve belgesine uyumlu şekilde kullanılmasına dönük olmalıdır.

Kamuoyuna ve Mesleğe Karşı Sorumluluk

1. Sözlü tarihçilerin kendi işlerini yaparken en yüksek profesyonel standartlara ulaşma ve etkileşimde oldukları çeşitli disiplin ve mesleklerin standartlarını yukarıya çekme sorumlulukları vardır.
2. Sözlü tarihin önemine atfen, geçmişini anlamak adına görüşmeci ve görüşmeyi yapan kişi, bilginin kalıcı kaydını sağlamaya ve bu bilgiyi erişilebilir kılmaya dönük iyimser bir çaba içinde olmalıdırlar.
3. Görüşülen kişiler konu ile ilgili deneyimlerine göre seçilmelidir.
4. Görüşme yapan kişiler konu ile ilgili profesyonel bilgiye sahip oldukları kadar görüşme becerilerine de sahip olmalıdırlar.
5. Projenin ilgilendiği konudan bağımsız olarak, görüşme yapan kişiler başkalarının da yararlanabileceği bütünlüklü bir kayıt yapmak için, görüşmeyi projenin odağının ötesine genişletmeye çalışmalıdırlar.
6. Görüşme yapan kişiler tetikleyici ve açıklayıcı sorular yoluyla hızlı ve bilgilendirici bir diyalog için uğraşmalıdır. Görüşme yaptıkları kişiler hakkında yeterli bilgiye sahip olmalı, konuşulabilecek konular hakkında mümkün olduğunca belge ve ikincil kaynak araştırması yapmalıdırlar.

7. Görüşme yapan kişiler görüştükleri kişinin sesini ve mümkünse görüntüsünü iyi bir şekilde kaydetmek için en iyi kayıt aletlerini kullanmaya gayret göstermelidirler. Görüşülen kişiden ayrıca fotoğraf, belge, ses ve görüntü kayıtları gibi başka tarihi belgeler de edinmelidirler.
8. Görüşmeyi yapan kişiler görüşmenin şartlarını da içeren, hazırlık ve yöntemleri ile ilgili bütün belgeleri sağlamalıdır.
9. Görüşme yapan kişiler ve mümkünse görüşülen kişiler özeti ve transkripsiyonuyla görüşmeyi gözden geçirmeli ve değerlendirmelidirler.
10. Görüşülen kişilerin izniyle, görüşme yapan kişiler görüşme kayıtlarını hem korumak hem de genel kullanıma açmak üzere bir arşivde tutmalıdır. Görüşme yapan kişiler görüşmeler hakkında, projenin amaçları, sponsorları, ve finansmanını içeren temel bilgileri sağlamalıdır. Görüşme yapan kişiler görüşmeden önce gerekli yasal düzenlemelere karar vermek için arşivle çalışmalıdırlar. Eğer görüşme yapan kişi görüşmenin ilk kullanımını saklamak isterse, bunu görüşmeyi genel kullanıma açmadan önce sadece bir süreliğine yapmalıdır.
11. Görüşme yapan kişi sözlü tarih yaptığı topluluklara karşı duyarlı olmalıdır. Tipleştirmeyi pekiştirmemeli, yersiz imalarda bulunmamalıdır. Görüşme yapan kişi görüşmeyi topluluğa ulaştırabilir kılmak için elinden geleni yapmalıdır.
12. Tarihi kaynaklara gösterilen dikkat sözlü tarih görüşmelerine de aynı şekilde gösterilmelidir. Görüşmeyi kullananlar görüşme yapılan kişinin sözlerinin bütünlüğünü korumak sorumluluğundadır, ne onun sözlerini farklı göstermeli ne de onları buldukları bağlamdan çıkarmalıdır.
13. Sözlü tarih projelerinin sponsorları ve finansal kaynakları bütün sergilemelerde, sunumlarda ya da projeden çıkan yayınlarda görünür olmalıdır.
14. Görüşmeyi yapan kişi ve sözlü tarih programları çalışmanın sonucunda ortaya çıkan ödül ya da takdirleri görüşülen kişilerle ya da toplulukla nasıl paylaşacaklarını dikkatlice düşünmelidir.

Sponsor ve Arşiv Kurumları için Sorumluluk

1. Sözlü tarih arşivini sponsor eden ve sağlayan kuruluşlar görüşme yapanlara, görüşme yapılan kişilere, tarihçilere ve kamuoyuna karşı sözlü tarih görüşmelerinin ve ilgili materyallerinin üretilmesi ve korunması alanında en iyi teknik, mesleki ve etik standartları sağlamalıdır.
2. Görüşme yapılan kişilerin şartlarına bağlı olarak, sponsor kuruluşların (ya da bireysel koleksiyoncular) kolay kullanılabilir kayıtlar hazırlamak ve saklamak, hızla gelişen teknolojiye ayak uydurmak, güvenilir kayıtlar tutmak ve görüşmeleri tanımlamak, kataloglamak ve sınıflandırmak gibi yükümlülükleri vardır.
3. Sponsor kuruluşlar ve arşivler, araştırmalara açık görüşmelerin varlığını çeşitli yollarla, elektronik dağıtım yolları gibi, duyurmalıdır.
4. Arşiv kuruluşları, görev ve kaynakları dahilinde, bağımsız araştırmacıların yaptığı görüşmeleri toplamalı ve bu araştırmacılara yasal anlaşmalar konusunda yardımcı olmalıdır.
5. Destekçi kurumlar görüşmeyi yapan kişileri eğitmelidir. Bu eğitim şunları sağlamalıdır: görüşmelerin nasıl yapılacağına dair temel bir eğitim, uygunsa diğer ses ve görüntü kayıtlarıyla ilgili eğitim, programın amaçlarını açıklamak, görüşme sürecinin tüm ahlaki ve hukuki açılarını anlatmak, projeye ve görüşülen insanlara karşı yükümlülüklerinin neler olduğunu net bir şekilde açıklamak.
6. Hem görüşmeyi yapan kişi hem de görüşülen kişi, görüşmenin her türlü kullanım ve alıntılanma yollarından haberdar olmalıdırlar.
7. Sözlü tarih arşivleri, iyi niyet çabasıyla, görüşmenin kayıtlarının ve transkriptlerinin (ve yeni teknoloji araçlarıyla yapılan diğer kayıtların), yapılan anlaşmanın hem ruhuna hem de birebir belgesine sadık kalarak kullanılmasını garantilemelidir.

Sözlü Tarih Okuma Listesi

- Baum, Willa. 1977. Transcribing and Editing Oral History. Walnut Creek, CA: Altamira Press.
- Katherine Borland. 1998. "‘That’s Not What I Said’: Interpretive Conflict in Oral Narrative Research." In The Oral History Reader. Robert Perks and Alistair Thomson, eds. London: Routledge. Pp. 320-332.
- Richard Candida Smith. 2003. "Analytical Strategies for Oral History Interviews." In Postmodern Interviewing, Jaber Gubrium and James Holstein, eds. Thousand Oaks, Ca: Sage Press. Pp. 203-223.
- Charlton, Thomas L., Lois E. Myers and Rebecca Sharpless. 2007. History of Oral History: Foundations and Methodology. Lanham, MD: Altamira Press.
- Danacıoğlu, Esra. 2001. Geçmişin İzleri: Yanıbaşımızdaki Tarih İçin Bir Klavuz. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Hoopes, James. 1979. Oral History. An Introduction for Students. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.
- İlyasoğlu, Aynur ve Gülay Kayacan, eds. 2006. Kuşaklar Deneyimler Tanıklıklar: Türkiye’de Sözlü Tarih Çalışmaları Konferansı. İstanbul: Tarih Vakfı.
- Neyzi, Leyla. 2009. "Oral History and Memory Studies in Turkey." In Turkey’s Engagement with Modernity: The Twentieth Century. Celia Kerslake, Philip Robins, Kerem Öktem, eds. Palgrave Macmillan.
- Neyzi, Leyla. 2004. Ben Kimim? Türkiye’de Sözlü Tarih, Kimlik ve Öznellik. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Neyzi, Leyla. 1999. İstanbul’da Hatırlamak ve Unutmak: Birey, Bellek ve Aidiyet. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Passerini, Luisa. 1996. Autobiography of a Generation: Italy, 1968. Hanover, NH: Wesleyan University Press.
- Passerini, Luisa. 1987. Fascism in Popular Memory: The Cultural Experience of the Turin Working Class. Cambridge: Cambridge University Press.
- Özyürek, Esra, ed. 2007. The Politics of Public Memory in Turkey. Syracuse: SUNY Press.
- Özyürek, Esra. 2001. Hatırladıklarıyla ve Unuttuklarıyla Türkiye’nin Toplumsal Hafızası. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Portelli, Alessandro. 1997. The Battle of Valle Giulia: Oral History and the Art of Dialogue. Madison: University of Wisconsin Press.
- Portelli, Alessandro. 1991. The Death of Luigi Trastulli and Other Stories: Form and Meaning in Oral History. Albany: SUNY Press.
- Gabriela Rosenthal. 1993. "Reconstruction of Life Stories: Principles of Selection in Generating Stories for Narrative Biographical Interviews." In The Narrative Study of Lives. Ruthellen Josselson and Amia Lieblich, eds. Newbury Park, California: Sage, 59-91.
- Shopes, Linda. "What is Oral History?" <http://historymatters.gmu.edu>
- Shopes, Linda. "Background Paper: Oral History." <http://alpha.dickinson.edu/organizations/oha/pdf/Mellon%20Position%20Report.pdf>
- Yow, Valerie. 1994. Recording Oral History: A Practical Guide for Social Scientists. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Webde Sözlü Tarih

American Life Histories, Manuscripts from the Federal Writers' Project, 1936-1940

Library of Congress, American Memory
<http://memory.loc.gov/ammem/wpaintr/wpahome.html>

Archives of American Art, Oral History Collections

Smithsonian Institution, Archives of American Art
<http://www.aaa.si.edu/collections/oralhistories/>

Born in Slavery: Slave Narratives from the Federal Writers' Project, 1936-1938

Library of Congress, American Memory
<http://lcweb2.loc.gov/ammem/snhtml/snhome.html>

Civil Rights in Mississippi Digital Archive

McCain Library and Archive, University of Southern Mississippi
<http://www.lib.usm.edu/~spcol/crda/>

IEEE History Center Oral Histories

Institute of Electrical and Electronics Engineers, Inc.
http://www.ieee.org/web/aboutus/history_center/oral_history/oral_history.html

Like a Family: The Making of a Southern Cotton Mill World

James Leloudis and Kathryn Walbert, University of North Carolina, Chapel Hill
<http://www.ibiblio.org/sohp/laf/>

May 4 Collection

Kent State University
<http://www.library.kent.edu/page/11247>

Oral History Online!, Regional Oral History Office (ROHO)

Bancroft Library, University of California, Berkeley
<http://bancroft.berkeley.edu/ROHO/>
San Francisco from 1981 to 1984.

Rutgers Oral History Archives of World War II

Sandra Stewart Holyoak, Rutgers History Department
<http://fas-history.rutgers.edu/oralhistory/orlhom.htm>

Women in Journalism

Washington Press Club Foundation
<http://wpcf.org/oralhistory/ohhome.html>

Densho: The Japanese American Legacy Project

<http://www.densho.org/>

Maria Rogers Oral History Program

<http://www.bplcarnegie.org/oralhistory>

Project Jukebox, University of Alaska, Fairbanks

www.uaf.edu/library/jukebox

<http://www.sabanciuniv.edu.tr/sozlutarih/>